

બુદ્ધિની સાક્ષી

કેટલાક ‘નિયતિવાદીઓ’એ (Determinist, નિયતિવાદી તેને કહે છે, જેઓ માનવીને તેના કાર્ય અને કર્મ અંગે સંપૂર્ણ સામર્થ્ય પ્રાપ્ત હોવાની આસ્થા રાખે છે અને અલ્લાહના સામર્થ્યનો ઈન્કાર કરે છે) હજરત અબૂ હનીફા رض ને અલ્લાહના અસ્તિત્વની દલીલ પૂછી, તો તેમણે કહ્યું, સારું થયું તમે આવી ગયા છો, એક મામલામાં ઉલ્લાયેલો છું અને તેને સુલાગવવા માટે ચિંતન-મનન કરી રહ્યો છું. વાસ્તવમાં મને માહિતી મળી છે કે સમુક્રમાં માલ-સામાન્યી ભરેલી એક નૌકા જઈ રહી છે. ન તેનો કોઈ નાવિક છે અને ન નિરીક્ષક, તે પોતે આપોઆપ મોજાઓની છાતીને ચીરતી જ્યાં ઈચ્છે, ચાલી જઈ રહી છે. હવે આના વિશે તમારો શું વિચાર છે ? તેમણે જવાબ આપ્યો કે આ વાત બુદ્ધિમાં આવતી નથી. હજરત અબૂ હનીફા رض કહેવા લાગ્યા કે વાહ, જો બુદ્ધિ આટલી વાત નથી સ્વીકારતી, તો પછી એ વાત કેવી રીતે બુદ્ધિમાં આવી શકે છે કે હુનિયાની આટલી મોટી વિશાળ-વ્યાપક વ્યવસ્થા કોઈ સર્જનહાર અને નિરીક્ષક વગર ચાલી શકે છે. આ સાંભળવું હતું કે તેઓ રડી પડ્યા, તેમણે ઈમામ અબૂ હનીફાની વાત માની લીધી અને તૌબા (પશ્ચાતાપ) કરીને સારા મુસલમાન બની ગયા.

આ જ પ્રમાણે એક બદુ (આરબ ગ્રામવાસી)ને અલ્લાહ તુખાલાના અસ્તિત્વ વિશે પૂછવામાં આવ્યું, તો તેણે સીધા-સાદા શબ્દોમાં કહ્યું કે છાણ-લીડી જેવી તુચ્છ વસ્તુ ઢોરના અસ્તિત્વની દલીલ બની શકે છે અને પગલાઓના નિશાન ચાલવાવાળાનો પત્તો બતાવે છે, તો આ ઉચ્ચ આકાશ, ચિત્ર-વિચિત્ર સર્જનો (પ્રાણીઓ અને સજીવ-નિર્જીવ ચીજ-વસ્તુઓ)થી ભરપૂર આ ધરતી અને ઉછાળા મારતો આ સમુક્ર શું પોતાના સર્જનહાર અને માલિકના અસ્તિત્વની દલીલ નથી ! એક મુસ્લિમની આસ્થા જ એ છે કે આ સૂચિને એક સંપૂર્ણ સામર્થ્યવાન હસ્તીએ પેદા કરી છે. એક સહાભીએ કુર્અનની કેટલીક આયતો સાંભળી અને તેમનું હદ્ય બેચેન થઈ ગયું હતું. એ આયતો આ હતી —

﴿أَمْ حُلِقُوا مِنْ عَيْرٍ شَعِيْرٍ أَمْ هُمُ الْخَلَفُوْرُونَ ﴾٢٥﴾

﴿يُوَقِّنُوْنَ ﴾٢٦﴾ أَمْ عِنْدَهُمْ خَرَابٌ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُوْنَ ﴾٢٧﴾ الطور : ٣٥ - ٣٧

અનુવાદ : “શું આ કોઈ સર્જનહાર વગર સ્વયં પેદા થઈ ગયેલ છે ? અથવા આ પોતે પોતાના સર્જનહાર છે ? અથવા ધરતી અને આકાશોને તેમણે પેદા કર્યા છે ? સાચી વાત એ છે કે આ લોકો વિશ્વાસ નથી રાખતા. શું તારા રબ (પ્રભુ-પાલનહાર)ના ખજાનાઓ તેમના કબજામાં છે કે તેના પર તેમનો જ હુકમ ચાલે છે ?” (સૂર : તૂર, આ. ૩૫-૩૭)

